

futása. Világhirre a *Hat szerep keres egy szerzőt* című darabjával tesz szert. Ez a darab, ugyanúgy, mint a legtöbb pirandellói darab metafizikai kérdéseket vet fel: individuumok tragédiáját, akik egymást kínozzák, hogy a valóságot, amellyel összeütközésbe kerültek, megértsék... Ime a valóság, — állítja Pirandello — az élet megjelenik a színpadon, s abban a pillanatban játék lesz, játék, mert tartalmatlan, nem mond semmit, nem felel a kérdésekre. Pirandello meggyőződése, hogy „a valóság érzelmeinkből születik“. Ez a meggyőződés már magában hordja alkotásai tévességének magyarázatát. Hogyan lehetett mégis sikere? Ez a siker elsősorban a drámaíró sikere volt; másodsorban pedig akkor jelentkezett, amikor egy rendszer a maga ideológiájával és bölceletével sülyedni kezdett, s amelynek legjobban az felelt meg, ami az összefüggésektől eltereli a figyelmet és egy képzelt és „rejtélyes“ világképet manifesztál minden magyarázat nélkül, rejtelmesen. Pirandello pesszimizmusa is erre a korszakra jellemző. Ez a pesszimizmus tulajdonképpen a beletörődés és a megoldhatatlanság pesszimizmusa: mert miért törjük magunkat, amikor az élet annyi titkát ugysem oldjuk meg sohasem, amikor az egész földi életnek oly kevés az értelme... Bár a fasiszmus szellemének egyik, kardinális pontja az életigenlés, mégis Pirandello pesszimizmusának metafizikája igen megfelelt a fasiszta szellemnek, mely különös egyvelege mindannak, amit bölceletben, közgazdaságban, szociálpolitikában a liberális állam kitermelt abban az értelemben, hogy a fasiszmusban minden értelmét, alapjait vesztette, hogy egy „új“ frazeológián alapuló szellemet adjon.

Pirandello tehetetlensége az utolsó négy évben szembeötlő. Utolsó darabjai iránt a külföld nem érdeklődik, kiment a divatból, mert a Pirandelló-láz csak divat volt, egy hanyatló kor snobjainak rövidéletű játéka. Ujat különben nem mondott nekik sem, de mert színpadon mondta és érdekesen ezért hatott. Végül azonban Pirandelló is megakadt, mint minden olyan író, aki nem az élet kimeríthetetlen és gazdagon örökéletű valóságából indul ki. Utolsó darabjait már Olaszországban is kifütyülték. S a fütyülő közönséget az sem befolyásolta, hogy Pirandello az olasz tudományos akadémia tagja. Pirandellót is mint *Bontempellit* megbénította a fasiszta kötelesség, különben is Pirandello mindent elmondott. Bonni bölceleti tanulmányának minden problémáját feldolgozta regényeiben és színdarabjaiban. Legutolsó darabja, mely a siker és a halhatatlanság problémáját tárgyalja, teljes csóddal járt. Nemcsak unalmas, nemcsak színpadtechnikai szempontokból véve rosszul felépített, hanem a dialógusok is elejétől végig fáradtak. Pirandello azonban mégis dolgozik tovább. Ismét új darabja a *Non si sa come* (Nem tudni hogyan) áll készen. Munkakedve nem lohadt, de önkritikája eltűnt.

Az irodalmi Nobel-díj az idén sem tévesztette el hatását: a fasiszta géniusz mithoszának terjesztéséhez újból segédkezet nyújt.

Nemes Lajos

OSZKA GRAMOFONLEMEZEK (VII.)

Vágyalom Kétségbeejtő, hogy mennyire a „szellemi újjászületés“ idejét éljük. Házmesterektől felfelé minden intellektuel bizonyos eszmeáramlatok „alkonyáról“ beszél. Eféle diskurzusoknak jellegzetes sajátossága, hogy az tökéletes sötétségben történik, világos időkben szóba sem kerül az „alkonyat“, a felkelő nap fényénél senki sem medítál válságokról. Napról-napra súlyosbodik az emberiség gondolkodóinak helyzete, eféle medítálók jóindulatából egyik napról a másikra trónfosztottakká válnak, hontalan barangolókká saját virágos mezőiken. Di-

vattá vált újabban A. France alkonyáról csevegni empire szalonokban, pókhálós redakciók szuette íróasztalai között és elmefuttatásokat írni a szemár bőrénél is türelmesebb papirosra. Divattá vált ábrádosan elmerengeni a szocializmus válságain, általában az egész világon napjainkban mindenütt csak a válságokról irnak, válságokról, alkonyatról, hús-fogyasztás csökkenéséről, kisebb lakásokba való hurcolkodásról, kilakoltatásról és egyéb eféle dologról. Logikus következménye tehát a dolognak, hogy a kilakoltatások ezen idejében, a „szellemi újjászületés“ napjaiban a gondolkodókat is hasonló kilakoltatás éri. Alig tiz évvel A. France halála után a párisi fiatalok egy körkérdésre felelve úgy válaszolnak, hogy A. France részükre már semmit sem jelent, soha nem is jelentett, írásait olvasva csömör és kétségbeesés szállja meg szeplőtelen lelküket. Még mesterségbelileg sem tartozik azok közé, akiknek írásai tanulmányozás tárgyát képezhetik írói és gondolkodói körökben. Ezt mondják a párisi fiatalok, ha ők mondják, higgyük el nekik, bár írók szavára adni valamit majdnem annyit jelent, mint bankigazgatói körökben pénzt folyósítani egy közismert hamisító benyújtott csekkjére. Nem sokkal jobbat mond A. France alkonya cimen irt közleményében a híres neves műfordító Kállay Miklós sem, szakácsnői és templomszolgái körökben előnyösen ismert lapjában. „A. France csaknem minden alakja, minden műve könyvszagú“, írja a neves műfordító és laureátus szerkesztő, majd így folytatja tovább: „Kispolgárok számára hígítja ő fel az antik filozófiát, eltorzult Sokrates ő Coignard abbé teatrális jelmezében. Ő csakugyan a kis csipős szellemeségek, az elpuffanó ötlettrakták csillogó dandyje. A perc sikeréért gondolkodik és a pillanat hatásának ír. Műve, amelyben a paródiát tartósan akarja exponálni, a Pinguinek szigete unalmas és száraz fecsegéssé lesz. Stb., stb., stb.“ Majd így végzi: „France az öregek írója s ő maga is öreges író. Írásaiban nyoma sincs az ifjúságnak. Pedáns, öreges, sokszor tudálékos írások ezek. Nem csoda, ha végelgyengülésben haltak meg ma, az ifjúság mindenütt diadalmasan előretörő korában.“ Eféle vádakkal szemben védelembe venni France szellemét, már majdnem izléstelenség. Köztudomásu, hogy A. France problémái főleg az Egyházzal, hadsereggel, tudományokkal kapcsolatosak voltak, egy olyan vetületben, amelynek a horizontján minden esetben az emberi korlátoltság és nagyképűség állott. Sajnos, a problémák nem szálltak sirba a mesterral, élnek, virulnak ezek ma is, mérges bürübokrokat megszégyenítő növekedéssel. France orientációja természetesen szigorúan haladó és radikálisan baloldali lévén, megátólerhető tehát, hogy az emberi ostobaság védelmezői, mert ilyenek élnek gömbölyű földünkön, kívánják őt elnémitani. Ez az első lépés a meghamisítás felé: régi kipróbált módszer ez, egy olyan módszer, amelynek segítségével a polgári eszme már eddig is nem egyszer diadalmaskodott. Először meghal az író, utánna újból feltámad, természetesen földöntúli alakzatban, meghamisítva saját magát és igazolva a kort. Magyar viszonylatban Petőfivel és Adyval is ugyanez volt az eset. A hivatalos sirbatételt követte a hivatalos feltámadás, istenes versekké váltak az istenkáromlások, hazafias honfibúvá a nemzeti kesergők. Petőfiből hazafias költő lett, s feltűnően kevés iskolai ünnepélyen szavalgatják az önképzőkori jeles diákok az „Akasszátok fel...“ stb. című versikét. Francenál még nem fajult ennyire a dolog. Az ő hivatalos átnyergelése még csak most indult, meghamisítás felé még csak ez az első lépés. De egy szellem élni akar, kíváltképpen ha az annyira friss és elasztikus, mint az övé. Különösen akkor, ha ezt a szellemet annyira igazolják a tények, mint az övét. Legfeljebb arról lehetne szó, hogy szelleme e pokoli küzdelemben alulmaradt, mert mindaz, ami ellen harcolt egy életen át, valamennyi él. Éppen ezért

kell szívesen fogadni az ő tiszta és olyannyira jóindulatú szellemét, amely még napi vonatkozásokban is állandóan és fáradhatatlanul közöttünk bolyong. „Legyőztünk, mert nem tudtuk, hogy a szellem a győzelem és hogy magunkban, csakis magunkban kell megtámadni és megsemmisíteni Ialdabaothot.“ Ezek az ő szavai és ezek a szerény szavak álljanak útmutatásul a haladó emberiség előtt, akárcsak ezek a szavak fogják igazolni eljövendő korok előtt az ő világos és megnemalkuvó szellemét.

Az írás kulisszatitkaiból Elissa Landi, a szőke filmszírén, a lapok legutóbbi híradásai szerint regényt írt „Ösök“ címen és a regény nemcsak hogy megjelent, de kitűnő sikert is aratott. A kiváló regényíróőnének a híradás szerint ez már harmadik kötete, ne csodálkozzunk tehát, ha mindenféle felelőtlen pletykákat megelőzendő, a híradások arról is beszámolnak, hogy e regényeket az első betűtől az utolsóig egyesegyedül, minden segítség nélkül maga az ügyespennájú íróő írta. Ha az ember hitelt ad eféle híradásoknak, meglepetésében kénytelen kitérni a száját, mert ez valóban az irodalom berkeiben eddig még soha elő nem fordult eset. Egy író, aki saját maga írja műveit, oly csoda ez, amelynél egy percre határozottan érdemes megállanunk. Érezhették ezt a híradást közlő lap riporterei is, különben nem vették volna maguknak a fáradságot, hogy ezt még külön is kiemeljék. Sajnos, egyéb, mindenféle tisztességtelen mahinációkkal érdemes hírvédre szert tett íróknál másképpen volt az eset. Elhallgatott titok volt eddig ez, egy olyan elhallgatott titok, amelyről e tébolyodott pillanatomban, nem számítva a következményekre, a biztos halálra, földindulásra, özönvízre és egyéb kataklizmákra, magam rántom le a leplet. Egy író, aki maga írja műveit, — kész csoda! Diszkrét kortársak jóvoltából történhetett meg az a disznóság, hogy mindenféle széllébélt írók, tudósok és költők idegen pávatollakkal ékeskedve, jól, vagy rosszulhangzó nevüket idegen kezek munkája alá kanyarítva ennyi időn keresztül sütkérezhettek az érdemtelen dicsőség meleg napfényében. Felmondom a szolgálatot, csorbítatlan erkölcsi álláspontomnál fogva lerántom e bitorlókról a leplet, már csak azért is, hogy teljes fényében ragyogjon ez egyedülálló és szepelőtlen hírnevű íróő dicsősége. Semmiféle lelkifurdalást nem érzek, ha tiszta vizet öntve a pohárba, éjt és napot összevetett kutatásaim eredményét ezuton tárom a már méltán gyanakvó olvasóközönség elé. Sokratesnél kezdem, akiről eddig, igen helytelenül, úgy volt köztudomású, hogy beszélgetéseit bizonyos Platon nevezetű tanítványa írta. Sokrates haszontalan fecsegő lévén, mit várhatott volna hasonlószelemű tanítványától, ha Platonra támaszkodott volna, soha meg nem íródtak volna a jónevű értekezések. E két szélhámos nevével jelzett műveket; ma már kiderített tény, bizonyos Setarkos nevezetű lábbelikészítő írta cserében bizonyos anyagi eszközökért. Folytathatom Danteval, akinek Divina Comédiája egy korabeli zsugori természetű pénzüzer műve, Dante csupán ravasz eszközökkel eltulajdonította a kéziratot. Rabelais műveit bizonyos Cerebres nevezetű meudoni sekrestyés írta, el is vitte érte büntetésül az ördög. Dosztojevszkij kártyakibicei állították össze kibicektől alig várható türelemmel és képességgel a bitorló neve alatt megjelent összes remekműveket, respektive a Bűn és bűnhődést, a Karamazof fivéreket és az Idiótát. Balzac soha egy sort sem írt, egész nap tétlenül henyélt, özvegyasszonyok után szaladgált, és az özvegyasszonyok, hogy Balzac figyelmességeit viszonozhassák, ismerve a lusta tollforgató hallatlan nagyravagyását, megengedték neki, hogy titokban írta regényeik fölé odabiggyessze a maga méltatlan nevét. Gyalázatos módon bitorolja Dickens is egy félszemű háziszolga dicsőségét, aki éjszakáit nap-

pallá tette, míg félévszázadon át összetákolta mindazokat a műveket, amiket a művelt olvasóközönség Dickens írásaiként ismer. Nem voltak jobbak Deákné vásznánál többiek sem, így névszerint Heine, Mozart, Beethoven, Marx Károly, Cervantes, Swift és a többiek, egyiküknek sem emliti eféle vonatkozásban az irodalomtörténet, vagy kósza napihír dicstelen nevét, hogy ők lettek volna, akik munkáikat egyes-egyedül, első betűtől az utolsóig maguk irták. Ha így történt volna a dolog, alig elképzelhető, hogy eféle híradásnak valahol nyoma nem maradt volna. Hiányos lenne és őszinteségben szükölködő, ha leleplezett, mások munkáinak dicsőségében lubickoló nagynevű elődeim után magamról is le nem rántanám a leplet. Kár csürni, csavarni a szót, hiába minden szemforgatás, a mérték betelt. Kényszeredetten bár és szégyenkező arcomat kezeim mögé rejtve, kötelességem elárulni a magam szégyenletes titkát is a többiek után. Soha egyetlen egy sort le nem irtam, amit az olvasóközönség műveimként ismer, azokat feleségem irkálja lopkodott témákból össze, mi alatt én a házimunkákat végezem, főzök, mosogatok és surolok. Mindannyiunk nevében beismerem a valót, mert kilátástalan dolog lenne titkolni tovább, az összecepapott ebéd éppúgy, mint az összefirkált remekmű előbb-utóbb elárulná mesterét.

Remenyik Zsigmond

VILÁGPOLITIKAI PROBLÉMÁK

A SAAR-PROBLÉMA

Gyorsan, az imperiálista diplomácia szempontjából talán nem is kívánatos gyorsasággal közeledik 1935 január 13-a. Ezen a napon járul a Saarvidék lakossága a szavazóurnákhoz, hogy területi hovátartozásának kérdésében kimondja a döntő szót. 1. Fenn akarja-e tartani a jelen népszövetségi kormányzást? 2. Csatlakozni akar-e Németországhoz? 3. Csatlakozni kíván-e Franciaországhoz? Ezt a plebiscitumot az idők és tények hatalmas minőségi különbözősége folytán össze sem lehet hasonlítani az imperiálista világháborút követő népszavazásokkal Schleswig-Holsteinban, a Memelterületen vagy Sziléziában. Mindezek egy nagy imperiálista összecepapás záróakkordjai voltak. Egy döntően győztes meg egy másik, döntően legyőzött fél asszisztált a „népakarat” megnyilvánulásánál. Ma, másfélévtized elmúltával az újjáéledt és a fasiszta hatalmi örülettől megmámorosodott német imperiálizmus új érdekellentétei, új szövetségi rendszerek háborútakarása ütközik és bonyolódik itt össze. Ez a minőségi különbség avatja a Saarterületet az európai politikai élet tűzfészkevé. Ultima rációként mindkét oldalon egy új imperiálista háború véres kardját is hajlandók bedobni a mérleg serpenyőjébe.

Hitler számára gazdasági, kül- és belpolitikai valamint ideológiai szempontok egyaránt fontossá teszik, hogy ez a 800.000 lakost számláló terület tizenöt esztendő után visszakerüljön a birodalom testébe. Másrészt Franciaországnak ugyancsak hatalmas érdekei fűződnek legalább a mai status quo fenntartásához. Azt a legvérmesebb francia patrióták sem remélhetik, hogy a terület tiszta német lakossága a Franciaországhoz való csatlakozás mellett nyilatkozzék. A Saarvidék ugyanis rendkívül fontos szénmedence, ahol a lakosságnak közel 60 százaléka az iparban nyer alkalmazást. A világháború előtt 13 millió tonna szenet termeltek itt évente. Ma 10 és félmillió tonnát tesz ki a